VIOLÈNCIA FAMILIAR: VIOLÈNCIA DE GÈNERE

La violència familiar s'ha convertit en un problema social a causa de la seva gran incidència en la nostra població i de la gravetat de les seqüeles tant físiques com psicològiques produïdes en la víctima. Si entenem la violència familiar com un problema social, només pot ser abordable a partir d'una concepció multidisciplinària i és que, de fet, la violència familiar és un fenomen social aberrant i inacceptable que, desgraciadament, presenta una incidència important i un caràcter repetitiu i crònic. Habitualment, en efecte, la violència no apareix en forma d'episodi aïllat, accidental, sinó que succeeix una i altra vegada. Dins de la violència familiar podríem descriure la violència infantil, en la qual el pare o la mare poden maltractar els fills; la violència en la tercera edat, on les víctimes són els avis, i la violència en la dona. En aquest article ens referirem a aquesta darrera forma de violència familiar.

Actualment hi ha una major sensibilitat social a tots els nivells i un increment del nombre de denúncies: un 12% més respecte de l'any passat, segons l'Institut Català de la Dona; 20.000 denúncies a l'Estat espanyol abans d'acabar l'any 2001, segons el *Instituto de la Mujer*. Campanyes publicitàries de sensibilització que conviden a la dona a parlar i a denunciar els maltractaments, així com les dirigides a l'home que maltracta, o que potencialment pot fer-ho ("Et quedaràs sol"), tenen un efecte directe sobre les parelles en què es produeixen les agressions i una repercussió social evident: s'incrementen els serveis oferts a les dones, es contribueix a trencar el secretisme i a pal·liar el sentiment de vergonya que, en molts casos, acompanya la dona maltractada.

Les dues tipologies de maltractaments familiar que es produeixen amb més freqüència són el maltractament psicològic i el maltractament físic. L'abús emocional sempre acompanya, i en molts casos precedeix, el maltractament físic. El maltractament psicològic directe i repetit pot afectar severament

l'opinió que la víctima té de si mateixa i el seu sentit de realitat externa. Les conseqüències d'aquest tipus de maltractament no es manifesten necessàriament a curt termini, sinó que moltes d'aquestes conductes tenen repercussions severes en el desenvolupament psicològic posterior. Al contrari de la creença que les agressions físiques comporten més risc per a la salut psicològica de la víctima, s'observa que la coacció psicològica, sense lesions físiques, pot resultar més incapacitant i nociva per al funcionament habitual de la dona.

Les dades dels estudis revisats són esfereïdores. Segons dades del *Instituto de la Mujer*, a Espanya, el 1997, han mort 91 dones a mans dels seus marits i companys, i es calcula que almenys el 95% de les agressions no es denuncia. Altres xifres parlen només d'un 10% de denúncies respecte els casos totals. Però, sigui com sigui, els resultats ens evidencien que la violència domèstica és un problema que roman ocult. Respecte la durada dels maltractaments, en el 80% dels casos s'han produït durant més d'un any i, d'aquests, el 33% es produeixen sempre. S'estima que el 90% de les víctimes de la violència domèstica són dones. La macroenquesta realitzada el març pel *Instituto de la Mujer* revela que el 12,5% de les dones "tècnicament maltractades" no es reconeix com a tal, i aquest eufemisme correspon a: ser insultades, obligades a mantenir relacions sexuals a desgrat, amenaçades, etc. Quatre de cada cent dones espanyoles majors d'edat declaren haver estat maltractades durant l'últim any.

Una de les característiques principals del maltractament domèstic és que, malgrat la gravetat i la freqüència del problema, les víctimes romanen en la relació violenta durant molt temps, més de 10 anys de mitjana. Per altra banda, en molts casos, i després de la intervenció terapèutica, tornen a la situació anterior. És important identificar els factors que influeixen en la decisió de moltes dones que opten per continuar en la relació abusiva, malgrat el risc que tenen de patir lesions o, fins i tot, de morir. Hi ha pocs casos de separacions espontànies. Moltes dones segueixen vivint amb la parella malgrat el sofriment, obviant els suggeriments del seu entorn. És típic de les situacions d'abús, ignorar el que està passant, tancar els ulls davant l'evidència. Per què no se separen? Com s'explica que una dona pugui suportar durant anys maltractaments brutals? Per què no solament no els rebutja sinó que hi troba justificacions? Aquestes preguntes han motivat que investigadors de la Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna i de la Fundació Vidal i Barraquer, institucions de la Universitat Ramon Llull, iniciïn una investigació, amb el suport de l'Institut Català de la Dona de la Generalitat de Catalunya, per tal d'intentar aclarir aquestes i altres qüestions.

Entre els factors que dificulten trencar les relacions de maltractament i no atrevir-se a denunciar-les, hi ha el desconeixement que les dones poden tenir respecte dels seus drets com a ciutadanes, la falta de recursos amb què atendre la pròpia supervivència, la dificultat

per presentar proves, el caràcter privat que les dones atorguen a aquest problema, la dependència afectiva i econòmica i la preocupació pels fills. Un estudi de revisió indica que les variables predictores del manteniment d'una relació de maltractament són: 1) manca de treball, 2) durada de la relació, 3) privació econòmica, 4) estar enamorada, i 5) no tenir on anar. Com major sigui la duració i la severitat del maltractament domèstic, menor serà la probabilitat de trencar la relació. La dona es torna cada vegada més temerosa i dependent, i desenvolupa sentiments de culpabilitat, de baixa autoestima i de passivitat davant el problema. A mesura que s'incrementa el grau d'aïllament social per part de la dona maltractada, més probabilitat hi ha que augmentin les situacions de maltractament.

La violència familiar és un fet complex que tarda a donar-se a conèixer a la llum pública, per la qual cosa l'actuació purament preventiva des de l'inici és difícil de dur a terme. Tanmateix, calen intervencions preventives i educatives que facilitin la comunicació de l'abús sofert, i evitin, en la mesura del possible, que es pateixi novament una situació d'aquest tipus. A nivell assistencial, cal que la víctima se senti escoltada i amb suport, que s'instauri una relació de confiança i de col·laboració, però també se li ha d'anar mostrant com, emocionalment, ha establert un lligam de dependència psicològica cap a la seva parella que fa que li resti llibertat per pensar per ella mateixa. A nivell general, sembla urgent la necessitat de promoure programes educatius i psicoterapèutics que facilitin un canvi d'actituds en la dona respecte a aquestes circumstàncies i que contribueixin a adoptar estratègies i impedir l'aparició de conductes de submissió i acceptació de la situació d'agressió física i/o psicològica. Aprendre a manejar el conflicte és una tasca fonamental per mantenir una intimitat satisfactòria en la relació adulta. Si el dèficit en el maneig del conflicte és evident, habilitats i programes de preparació relacional poden ajudar a superar dèficits i prevenir la violència en la parella.

Precisament els dies 19 i 20 d'abril passats, van tenir lloc unes **"Jornades de Violència en la Família i Teràpia Familiar"** a l'Auditori Cardenal Jubany, organitzades per la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna i la Fundació Vidal i Barraquer.

Aquestes Jornades es van organitzar pel desig de diversos grups de recerca de l'Estat espanyol de compartir els processos, les metodologies i els resultats de les investigacions tant qualitatives com quantitatives que sobre el tema de la violència familiar estan en curs. El resultat final d'aquests contactes serà la constitució d'una xarxa temàtica d'àmbit nacional sobre teràpia familiar i violència que permeti constituir una plataforma permanent de treball i recerca. Així mateix, la presència d'investigadors d'universitats europees com l'Université Chatolique de Lyon o la Università "La Sapienzza" di Roma van permetre compartir programes de recerca i xarxes temàtiques europees.

Aquesta va ser també una oportunitat perquè els professionals dels àmbits educatius, socials i de la salut, poguessin conèixer, de primera mà, la situació actual de la violència familiar en el nostre context, les tècniques de tractament que s'utilitzen actualment, així com les recerques que ja s'han endegat o que es poden endegar.

Les Jornades van comptar amb la participació de diferents professors i investigadors com José Antonio Ríos González, de la Universidad Complutense de Madrid; Guillem Salvador, de la Universitat de Barcelona; Anna Mª Nicolò, de la Societat Italiana de Psicoanàlisi; Valentín Escudero, de la Universidad de La Coruña; Josep A. Castillo, de la Universitat Ramon Llull; Alberto Espina, de la Universidad del País Vasco; Miguel Garrido, de la Universidad de Sevilla; Lluís Botella, de la Universitat Ramon Llull; Montserrat Palau, de la Fundació Orienta; Liliana Perrone, de la Université Catholique de Lyon, i Juan L. Linares, de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Maite García Dié, Manel Salamero, Rosa Sallarés, Antoni Bobé i Carles Pérez van moderar les taules rodones. La coordinació de les Jornades va recaure sobre el Comitè Organitzador format per Elisabeth Alomar, Marta Batalla, Mª Rosa Llucià i Carles Pérez Testor. Les Jornades van ser gestionades impecablement per tot l'equip de Formació Continuada de la Facultat.

L'Institut Català de la Dona (ICD) de la Generalitat de Catalunya, la Societat Catalana de Teràpia Familiar i l'Asociación Española para la Investigación y Desarrollo de la Terapia Familiar van donar el seu suport explícitament.

Carles Pérez Testor
Josep A. Castillo
Montse Davins
Grup d'Estudis i Recerca de la Família (GERF)